

Naczelną Dyrekcją Archiwów Państwowych

INFORMACJA BIEŻĄCA

Nr 1(24)

29.04.2002 r.

SPIS TREŚCI

Z ZAGRANICY

1. Sprawy współpracy archiwów w stosunkach polsko-rosyjskich
2. Obrady Komitetu Międzynarodowej Rady Archiwów ds. Prawnych
3. XVII Konferencja Międzynarodowego Instytutu Archiwistyki
4. Udział archiwistów polskich w pracach zespołu roboczego Technologii Informacji MRA
5. Fundacja Kościuszkowska i jej współpraca z NDAP
6. Zakończenie projektu pilotażowego "Holocaust"
7. Współpraca Archiwum Państwowego m. st. Warszawy z archiwami rosyjskimi w Sankt Petersburgu
8. Spuścizna aktowa po Zygmuncie Zarembie
9. Przekazanie kolekcji dra Romana Lewickiego do Archiwum Akt Nowych

Z KRAJU

1. Księga praw miejskich Głubczyc
2. Przygotowania organizacyjne do IV Zjazdu Stowarzyszenia Archiwistów Polskich
3. Drugie posiedzenie mieszanego zespołu ekspertów archiwalnych ds. realizacji postanowień konkordatu między Stolicą Apostolską a Rzeczpospolitą Polską
4. Umowa pomiędzy Naczelnym Dyrektorem Archiwów Państwowych a Naukową i Akademicką Siecią Komputerową (NASK)
5. Obchody 50 rocznicy utworzenia Rozgłośni Polskiej Radia Wolna Europa
6. Spotkanie organizacyjne zespołu naukowego ds. terminologii archiwalnej

Z ŻYCIA ARCHIWÓW PAŃSTWOWYCH

1. Konferencje
2. Komisje metodyczne
3. Współpraca z ładami lokalnymi i instytucjami naukowo-kulturalnymi
4. Sprawy kadrowe

Z ZAGRANICY

1. Sprawy współpracy archiwów w stosunkach polsko – rosyjskich

W trakcie wizyty prezydenta Federacji Rosyjskiej w Polsce w dniach 16–17 I 2002 r. omawiane były m.in. problemy dotyczące współpracy archiwów. Powołany został Komitet Strategii Współpracy Polsko-Rosyjskiej, którego zadaniem jest zapewnienie właściwej koordynacji pracy resortów we wszystkich ważnych sprawach dotyczących współpracy obu państw. Zdecydowano, że Komitet ma być organem współpracy międzyrządowej jako stała platforma dialogu politycznego. Jego zadaniem jest przygotowywanie regularnych spotkań premierów rządów oraz opracowywanie propozycji i projektów decyzji. Uzgodniony ze stroną rosyjską plan działań Komitetu obejmuje m. in. przeprowadzenie przeglądu dotychczasowych doświadczeń, wynikających ze współpracy służb archiwalnych Polski i Rosji.

Jednym z najważniejszych problemów jest restytucja archiwaliów polskiej proveniencji terytorialnej przechowywanych w zbiorach rosyjskich oraz sprawy sukcesji archiwaliów z obszaru b. Prus Wschodnich. Przekazanie stronie polskiej kopii papierów gen. Władysława Sikorskiego stanowiło swego rodzaju zapowiedź gotowości strony rosyjskiej do dalszych działań w tym zakresie. Działania te zostały już podjęte. W dniach 28–29 III br. obradowała w Warszawie Wspólna Polsko – Rosyjska Komisja Robocza ds. Dziedzictwa Kulturowego, pod przewodnictwem sekretarza stanu w Ministerstwie Kultury RP Aleksandry Jakubowskiej i wiceministra kultury Federacji Rosyjskiej Pawła Władiewicza Choroszyłowa. W imieniu NDAP w obradach uczestniczył zastępca naczelnego dyrektora dr hab. Władysław Stępiak, który poruszył następujące problemy:

1. Sprawę archiwaliów ewakuowanych z terenu b. Królestwa Polskiego w czasie I wojny światowej, a następnie nie zwróconych Polsce zgodnie z postanowieniami Traktatu Ryskiego i późniejszymi porozumieniami.
2. Sprawę archiwaliów zagrabionych i przemieszczonych w czasie II wojny światowej, wytworzonych na obecnym terytorium Polski, a aktualnie znajdujących się na terenie Rosji.
3. Sprawę archiwaliów z obszaru Obwodu Królewieckiego przechowywanych w zbiorach polskich oraz wspólnych działań Polski i Rosji dotyczących zasobu b. Archiwum Państwowego w Królewcu, będącego obecnie w gestii Fundacji Pruskich Dóbr Kultury w Berlinie.

Komisja zaleciła władzom naczelnym archiwów polskich i rosyjskich podjęcie rozmów dotyczących tych spraw, zgodnie z ustawodawstwem obu krajów.

2. Obrady Komitetu Międzynarodowej Rady Archiwów ds. Prawnych

Obrady odbyły się w dniach 22 – 24 IV 2002 r. w Brukseli, na zaproszenie i koszt Archiwum Narodowego Belgii. Archiwa Państwowe, jako członek rzeczywisty Komitetu, reprezentuje w tej kadencji MRA dr hab. Władysław Stępiak.

Obrady podzielone były na sesję plenarną i spotkania komisji problemowych, zajmujących się sprawami udostępniania (przewodnicząca Rolande Depoortère, Belgia), międzynarodowych roszczeń archiwalnych (przewodniczący W. Stępiak), zasad prawodawstwa archiwalnego (przewodnicząca Sarah Choy, Hong Kong), prawa autorskiego i roli archiwów w społeczeństwie informacyjnym (przewodniczący Gary Peterson, USA) oraz rozwiązaniami prawnymi dotyczącymi autentyczności (oryginalności) dokumentów w środowisku elektronicznym (przewodniczący Josef Zwicker, Szwajcaria). Ten ostatni problem omówiony został w gotowym już raporcie, przygotowanym na zamówienie UNESCO.

Posiedzenie plenarne, z udziałem sekretarza generalnego Joana Van Albady, poświęcone było ogólnym problemom funkcjonowania MRA. Sekretarz przedstawił propozycje reformy działalności MRA, obciążonej wieloma proceduralnymi i prestiżowymi sprawami, często przesłaniającymi znaczenie merytoryczne prowadzonych prac. Ze szczególną pasją krytykował zwyczaj wydawania przez gospodarzy spotkań oficjalnych przyjęć dla wszystkich uczestników, co zniechęca zainteresowane kraje do kierowania zaproszeń. Żadne z państw nie podjęło się dotychczas organizacji Kongresu MRA w 2008 r. Akcentując potrzebę zwiększenia użyteczności MRA dla archiwów na świecie sekretarz generalny, zaproponował nową formułę organizacji Kongresu w Wiedniu w roku 2004. W miejsce sesji plenarnej i obrad w kilku grupach problemowych proponuje on przeprowadzenie ok. 50 seminariów.

W dalszej części obrad omówiono sprawy związane z przygotowaniem kongresu w roku 2004. Zgodnie z wcześniejszymi ustaleniami zostaną one omówione na specjalnie zwołanej konferencji w maju 2003 roku, w której uczestniczyć będą przedstawiciele prezydiów, komitetów i komisji MRA oraz najwybitniejsi eksperci współpracujący z MRA. Komitet Wykonawczy MRA zwrócił się z prośbą do naczelnego dyrektora archiwów państwowych o zorganizowanie tego spotkania, które połączone będzie z kolejną konferencją z cyklu „Colloquia Jerzy Skowronek dedicata,„. Zaproponowano także, aby obrady konferencji regionalnej poświęcone zostały problematyce przystosowania archiwów w państwach Europy Środkowej i Wschodniej do funkcjonowania w ramach Unii Europejskiej. Przygotowania do

odbycia tych konferencji przedstawił W. Stępiak. W toku dyskusji poruszono m. in. kwestie źródeł sfinansowania tego przedsięwzięcia.

Obrady komisji problemowych dotyczyły przede wszystkim aktualizacji zaleceń MRA. Komisja ds. Roszczeń Archiwalnych zapoznała się z raportem przedstawionym przez jej przewodniczącego, w którym omówił on współcześnie występujące kontrowersje dotyczące zasad restytucji i międzynarodowego rozmieszczania archiwaliów. Tekst tego wystąpienia opublikowany zostanie na łamach kilku czasopism archiwalnych w Europie. Komisje zobowiązane zostały do przygotowania szkiców raportów końcowych do grudnia br., kiedy to odbędzie się kolejne posiedzenie Komitetu w Makao. Końcowe wersje raportów omówione zostaną natomiast na konferencji w Polsce w maju 2003 r.

Trzeci dzień obrad wypełniła konferencja archiwistów belgijskich, na której z referatami wystąpili przewodniczący komisji problemowych. Wystąpieniom tym towarzyszyła bardzo ożywiona dyskusja.

W. S.

3. XVII Konferencja Międzynarodowego Instytutu Archiwistyki

W dniach 20 – 22 III 2002 r. w Archiwum Prowincji Styria w Grazu odbyła się XVII konferencja członków International Institute For Archival Science (IIAS). Rozpoczął ją XI Międzynarodowy Dzień Archiwów, w ramach którego odbyła się sesja poświęcona dwóm tematom: 1. Zabezpieczenie materiałów archiwalnych przed wpływem środowiska naturalnego; 2. Problemy mediów elektronicznych w archiwach.

Archiwum w Styrii jest największym archiwum prowincjonalnym w Austrii. Interesujące były zwłaszcza wizyty w pracowniach konserwatorskiej i reprograficznej. W pierwszej zapoznano nas m.in. z wynikami prowadzonego od dwóch lat programu zatrudniania, głównie do prostych prac intrologatorskich, osób upośledzonych. Wrażenie robiła duża ilość prac wykonanych w ramach programu, i choć pracownicy Archiwum w Grazu odpowiedzialni za projekt mówili także o problemach i wątpliwościach z nim związanych, jednak przede wszystkim podkreślali efekty. W pracowni reprograficznej zaprezentowano nowoczesny sprzęt elektroniczny do reprodukcji materiałów archiwalnych. Archiwum dysponuje specjalnymi skanerami przeznaczonymi do reprodukcji dużych map i planów, a także szczególnie cennych średniowiecznych dokumentów czy pieczęci.

W dniach 21 i 22 marca odbyły się dwie konferencje członków Instytutu poświęcone omówieniu spraw bieżących (głównie nowego statutu, powołania Rady Instytutu oraz zmiany

siedziby), a także podsumowaniu sesji odbytej 20 marca w ramach Międzynarodowego Dnia Archiwów. Ustalono przyjęcie następujących rekomendacji:

1. Władze państwowe powinny podjąć konieczne kroki legislacyjne w celu nałożenia na instytucje publiczne obowiązku zapewnienia właściwej, zgodnej ze standardami krajowymi i międzynarodowymi, ochrony materiałów archiwalnych przed wpływami środowiska naturalnego; powinny także zachęcać do tego instytucje prywatne.
2. Archiwiści powinni przywiązywać szczególną wagę do monitorowania warunków temperaturowo-wilgotnościowych w magazynach archiwalnych, niezależnie od tego czy posiadają one klimatyzację czy nie, aby zapewnić zgodność tych warunków z międzynarodowymi normami w tym zakresie.
3. Archiwiści powinni być włączeni w procesy tworzenia dokumentów elektronicznych, w takim zakresie aby zapewnić im w przyszłości możliwie najtrwalsze przechowywanie i ochronę.
4. W celu ustanowienia zasad zabezpieczania i ochrony dokumentów elektronicznych powinna zostać nawiązana ścisła współpraca z MRA, w szczególności z Komitetem Archiwów Bieżących i Elektronicznych.

M. Marosz

4. Archiwiści polscy w zespole roboczym Technologii Informacji MRA

W dniach 21-25 III 2002 r. w Tromsø, w Norwegii, odbyło się robocze posiedzenie zespołu roboczego Technologii Informacji MRA. W pracach zespołu (w grupie Interoperability/Internet) uczestniczył mgr Adam Baniecki, pracownik Archiwum Państwowego we Wrocławiu. Grupa ta pod przewodnictwem Michaela Hollmanna i Broje Justrel z udziałem Lucie Verhaten, Igora Kisielewa i A. Banieckiego podjęła prace nad drugą edycją ankiety dotyczącej wykorzystania Internetu przez archiwa.

AP we Wrocławiu

5. Fundacja Kościuszkowska i jej współpraca z NDAP

Fundacja Kościuszkowska jest od kilkudziesięciu lat jednym z ważniejszych ośrodków polskiej kultury zagranicą. Powstała w 1925 r. w Stanach Zjednoczonych. Jej główna siedziba przez cały okres działalności mieściła się w Nowym Jorku, obecnie ma też przedstawicielstwa w innych miastach Ameryki, m.in. w Chicago, a na terenie Polski w Warszawie. Celem powstałej instytucji było promowanie i organizowanie wymiany kulturalnej i edukacyjnej między Polską a Stanami Zjednoczonymi, a także praca na rzecz rozwoju znajomości polskiej historii i kultury w społeczeństwie amerykańskim. Podstawową formą działalności Fundacji była od początku i pozostaje nadal wymiana studentów i naukowców, która jest możliwa dzięki stypendiom, grantom i programom edukacyjnym oferowanym przez Fundację. Fundacja sponsoruje pobyt na uczelniach amerykańskich dla młodzieży i naukowców z Polski, a także pobyt w Polsce dla studentów amerykańskich. Fundacja organizuje też tzw. letnie szkoły języka polskiego i kultury polskiej na uniwersytetach w Krakowie, Lublinie (Katolicki Uniwersytet Lubelski), Warszawie oraz w Instytucie Kultury Chrześcijańskiej w Rzymie. Wyjeżdżający do Stanów Zjednoczonych polscy stypendyści mają okazję skorzystać z niezwykle bogatej oferty imprez kulturalnych dla Polonii w Ameryce. Fundacja sponsoruje wydawnictwa polsko-amerykańskie, wykłady, wieczory autorskie, wystawy, filmy i koncerty znanych polskich artystów. Do znanego cyklu imprez należą konkursy szopenowskie. Pierwszy koncert inauguracyjny, sponsorowany przez Fundację, odbył się w 1949 r. w stulecie śmierci Fryderyka Chopina, a udział w nim wziął znany polski pianista Karol Małcużyński.

Obok kształcenia uniwersyteckiego i wymienionych form działalności, Fundacja wspiera też inne inicjatywy z dziedziny kultury i nauki. Od kilku lat rozwija się na tym polu współpraca między Fundacją a Naczelną Dyрекcją Archiwów Państwowych. Wnioski stypendialne są składane za pośrednictwem Biura Fundacji w Warszawie. Przy rozpatrywaniu składanych ofert liczy się pomysł i jakość kontaktów w Stanach, jednak Fundacja nie pośredniczy w ich nawiązywaniu. Maksymalny okres pobytu wynosi 10 miesięcy. Biuro Fundacji w Warszawie dokonuje wstępnej oceny wniosku oraz sprawdza praktyczną znajomość języka angielskiego kandydata. Ostatecznej selekcji składanych wniosków dokonuje polsko-amerykańska komisja mieszana. Dzięki stypendiom z Fundacji przyznawanym polskim archiwistom możliwa stała się realna pomoc w porządkowaniu zbiorów archiwalnych przechowywanych przez polskie instytucje zagranicą. Z tej formy wsparcia skorzystały w ostatnich latach: Polski Instytut Naukowy w Nowym Jorku, Muzeum Polskie w Chicago, zaś od ubiegłego roku także Instytut Józefa Piłsudskiego w Nowym Jorku. Wymienione placówki, dzięki pracy archiwistów z polskich archiwów państwowych delegowanych na stypendia dokonały postępów w opracowaniu swoich zbiorów oraz

modernizacji pomieszczeń archiwalnych. W przypadku dwu organizacji nowojorskich pod fachowym nadzorem archiwistów z archiwów państwowych w Gdańsku oraz Łodzi przeprowadzono wymianę regałów archiwalnych i uporządkowano pomieszczenia, zaś w dalszym etapie prac rozpoczęto komputeryzację zbiorów. Obie placówki korzystają z udostępnionych przez NDAP baz danych: SEZAM do ewidencji całości zasobu oraz IZA do opracowywania poszczególnych kolekcji.

Fundacja Kościuszkowska budzi też zainteresowanie NDAP jako jedna z instytucji tworzących i przechowujących ważne dla kraju zbiory archiwalne, biblioteczne i muzealne. W wydanej przez NDAP w 2001 r. broszurze *Rada Dziedzictwa Archiwalnego* Fundacja Kościuszkowska figuruje wśród 21 najważniejszych instytucji polonijnych. W wyniku wszechstronnej działalności Fundacja zgromadziła nie tylko zbiory archiwalne dotyczące działalności administracyjnej, ale również materiały do historii polskiej nauki i polskich badaczy zagranicą. Do najważniejszych z nich należą wykazy studentów i naukowców korzystających ze stypendiów w kolejnych latach, wykazy prac naukowych, plany podejmowanych badań, olbrzymi dział korespondencji z ludźmi nauki i kultury, dokumentacja licznych uroczystości i imprez kulturalnych, naukowych, artystycznych. Bardziej szczegółowy opis historii tej zasłużonej placówki oraz jej zbiorów znajdzie się w przygotowywanym w NDAP przewodniku po archiwach instytucji polonijnych.

A. Krochmal

6. Zakończenie projektu pilotażowego "Holocaust"

W dniu 7 VIII 2001 r. między naczelnym dyrektorem archiwów państwowych w Warszawie a Instytutem Yad Vashem w Jerozolimie została zawarta umowa dotycząca przeprowadzenia programu pilotażowego, mającego na celu odszukanie, rejestrację i zmikrofilmowanie materiałów archiwalnych dotyczących Holocaustu w zasobie AP w Rzeszowie. Pod względem zakresu chronologicznego kwerenda objęła materiały z lat 1936-1950. Zakres tematyczny programu przewiduje odszukanie każdego rodzaju dokumentacji dotyczącej Żydów w okresie prześladowań i zagłady, a zwłaszcza materiałów wytworzonych przez administrację polską państwową i samorządową, okupacyjne władze niemieckie cywilne i wojskowe, a także wytworzoną przez samych Żydów.

Pierwszym etapem realizacji programu pilotażowego było opracowanie w AP w Rzeszowie bazy danych, instrukcji do niej oraz wytypowanie zespołów do przeprowadzenia kwerendy. Na życzenie przedstawicieli Yad Vashem poszukiwaniami objęto 6 zespołów archiwalnych, a odnalezioną dokumentację zarejestrowano w bazie danych, która obok opisu

archiwaliów na poziomie jednostki archiwalnej została zaopatrzona w indeksy (osobowy, geograficzny i przedmiotowy) oraz przeglądarkę do przeszukiwania danych. Wypełnioną bazę przekazano do Yad Vashem, który zgodnie z umową ma prawo włączyć otrzymane dane do prowadzonej przez siebie bazy o nazwie SAPIR. Drugim etapem pilotażu było zmikrofilmowanie wytypowanej przez Yad Vashem dokumentacji. W marcu br. Archiwum Dokumentacji Mechanicznej wykonało zamówione mikrofilmy. Zakończenie etapu pilotażowego kwerendy jest wstępem do dalszej współpracy w tej dziedzinie. W kwietniu br. planowany jest przyjazd przedstawiciela Yad Vashem, z którym zostaną omówione warunki poszerzenia poszukiwań na inne archiwa państwowe. Docelowo Instytut jest zainteresowany objęciem kwerendą wszystkich archiwów państwowych wraz z ich oddziałami terenowymi. Scalone informacje z archiwów utworzą kolejną bazę tematyczną, która będzie wykorzystywana zarówno do kwerend prowadzonych przez archiwistów, jak i badań naukowych prowadzonych przez historyków obu narodowości.

A. Krochmal

7. Współpraca A P m. st. Warszawy z Archiwami w Petersburgu

3 II 2002 r. została zamknięta w salach Muzeum Historycznego m. st. Warszawy wystawa „Heroldia Królestwa Polskiego”, zorganizowana we współpracy z Rosyjskim Państwowym Archiwum Historycznym w Sankt Petersburgu i Muzeum Historycznym m. st. Warszawy, pod patronatem starosty powiatu warszawskiego, na której zaprezentowano materiały do genealogii szlachty polskiej oraz heraldyki miast i miasteczek Królestwa Polskiego.

Ryszard Wojtkowski, dyrektor AP m. st. Warszawy przebywał w Sankt Petersburgu, gdzie spotkał się z A.R. Sokołowem, dyrektorem Rosyjskiego Państwowego Archiwum Historycznego. Rezultatem spotkania było ustalenie zasad współpracy między archiwami, w tym przygotowania do organizacji, jesienią 2002 r., wystawy „Architektura Warszawy XIX-XX w.” opartej na rosyjskich i polskich materiałach archiwalnych.

AP m. st. Warszawy

8. Spuścizna aktowa po Zygmuncie Zerembie

Dzięki współdziałaniu naczelnego dyrektora archiwów państwowych, spadkobierców Zygmunta Zaremby, władz Polskiego Instytutu Naukowego w Nowym Jorku (PIN) oraz Konsulatu Generalnego RP w Nowym Jorku polskie archiwa państwowe

otrzymały w dniu 14 II 2002 r. 14 teczek oryginalnych dokumentów pochodzących ze spuścizny po Zygmuncie Zarembie, zatytułowanych „Zygmunt Zaremba Papers, Inventory Collection No.16”, przechowywanej w Polskim Instytucie Naukowym w Nowym Jorku. Otrzymane dokumenty (w formie mikrofilmów) zostały przekazane do Archiwum Akt Nowych, jako uzupełnienie przechowywanej w tym archiwum kolekcji Z. Zaremby. Zgodnie z wolą jego córki, cztery oryginalne j.a. pozostają w Polsce; pozostałe wracają do USA i będą nadal przechowywane w PIN.

M. Januszewska

9. Przekazanie kolekcji dra Romana Lewickiego do Archiwum Akt Nowych

Dzięki staraniom doc. dr hab. Darii Nałęcz, naczelnego dyrektora archiwów państwowych i p. Stanisława Komorowskiego, Ambasadora RP w Zjednoczonym Królestwie Wielkiej Brytanii i Północnej Irlandii, 17 IV 2002 r. w Ambasadzie RP w Londynie odbyła się uroczystość oficjalnego przekazania do zasobu polskich archiwów państwowych kolekcji dra Romana Lewickiego.

Dr R. Lewicki, pełniąc ważne funkcje w życiu politycznym i społecznym emigracji polskiej w Wielkiej Brytanii (m.in. sekretarz generalny, a później podsekretarz stanu w Ministerstwie Spraw Krajowych Rządu RP na Uchodźstwie), zgromadził niezwykle cenną kolekcję dokumentów, którą w październiku 2001 r. przekazał w darze polskiemu archiwom państwowym. Kolekcja, składająca się ze zbioru dokumentów, filmów i nagrań, w sposób wyjątkowo wszechstronny wzbogaciła posiadane przez archiwa państwowe źródła do badań nad najnowszą historią Polski, ze szczególnym uwzględnieniem działalności polskiej emigracji w Londynie po II wojnie światowej. Przekazany zbiór został włączony do zasobu AAN pod nazwą Akta dr Romana Rudolfa Lewickiego.

Podczas uroczystości, która zgromadziła wybitnych przedstawicieli polonii brytyjskiej - z Prezydentem Ryszardem Kaczorowskim oraz Antonim Noskiem, prezesem „Cichociemnych” na czele - doc. dr hab. Daria Nałęcz odznaczyła dra Romana Lewickiego honorową odznaką „ZA ZASŁUGI DLA ARCHIWISTYKI”.

M. Januszewska

1. Księga praw miejskich Głubczyc

W dniu 14 III 2002 r. w AP w Opolu miała miejsce prezentacja dokumentów pergaminowych powstałych w okresie 1265-1421 i przechowywanych w zespole Akta miasta Głubczyc. W prezentacji uczestniczyli: dr hab. Władysław Stępiak, zastępca naczelnego dyrektora archiwów państwowych, Jan Kornek, dyrektor AP w Opolu, pracownicy archiwum, przedstawiciele prasy, radia i telewizji oraz zaproszeni goście.

Przyczyną spotkania stała się sprawa Księgi praw miejskich Głubczyc z 1421 r., temat doniesień prasowych, radiowych i telewizyjnych ostatnich tygodni. Codex Iuris Lubscicensis nie jest księgą w sensie literackim, ale zbiorem praw miasta Głubczyce. Co najmniej dwa dokumenty, których odpisy zamieszczono w księdze, w postaci oryginałów przechowywane są w Archiwum w Opolu. W innych zespołach akt miejskich zachowały się również średniowieczne księgi praw miejskich

Właścicielka księgi, p. Barbara Piasecka-Johnson, postanowiła przekazać ją na aukcję, a dochód z niej przeznaczyć na leczenie dzieci autystycznych. Szlachetne intencje właścicielki manuskryptu nie mogą przesłonić faktu, iż wymieniony dokument jest częścią polskich dóbr kultury, integralnym elementem zespołu archiwalnego Akta miasta Głubczyce, zawierającego dokumenty powstałe w latach 1265 -1934 i liczącego 207 j.a.

AP w Opolu

2. Przygotowania organizacyjne do IV Zjazdu Stowarzyszenia Archiwistów Polskich

W dniu 12 III 2002 r. przebywał w Szczecinie zastępca naczelnego dyrektora archiwów państwowych i prezes Zarządu Głównego Stowarzyszenia Archiwistów Polskich dr hab. Władysław Stępiak. Uczestniczył w dorocznym zebraniu sprawozdawczym AP w Szczecinie. Pobyt w Szczecinie wykorzystany został również do kilku spotkań z władzami województwa i miasta w związku z mającymi się odbyć tutaj we wrześniu br.: IV Powszechnym Zjazdem Archiwistów Polskich i XII Krajowym Zjazdem Delegatów SAP. Dyrektor Stępiak w towarzystwie dyrektorów szczecińskiego archiwum został przyjęty przez: marszałka województwa zachodniopomorskiego Józefa Jerzego Falińskiego, wojewodę zachodniopomorskiego Stanisława Wziątka oraz prezydenta miasta Szczecina Edmunda Runowicza. Tematem spotkań były w szczególności sprawy organizacyjne obydwu imprez. Władze miejskie i wojewódzkie zapewniły o udzieleniu pomocy w tym zakresie.

Dyrektor Stępniaak udzielił ponadto obszernego wywiadu redaktorowi Bogdanowi Twardochlebowi z „Kuriera Szczecińskiego”, znanemu dziennikarzowi specjalizującemu się w zagadnieniach kultury i nauki. Wywiad opublikowany 22 marca, poświęcony był głównie tematyce, budzącej żywe zainteresowanie środowiska archiwistów pogranicza (i nie tylko), wymiany archiwaliów między Polską a Niemcami. Nie była to pierwsza rozmowa poświęcona temu zagadnieniu. Podczas poprzedniej wizyty dyrektora Stępniaaka w Szczecinie (26 X 1999 r.) kwestia ta zdominowała treść wywiadu, którego udzielił wówczas lokalnej prasie („Głos Szczeciński”, 17 XI 1999 r.).

W najnowszym wywiadzie dyrektor W. Stępniaak przedstawił aktualny stan polsko-niemieckich rokowań w sprawie wymiany archiwaliów przemieszczonych w czasie II wojny światowej i wskutek niej, które od pewnego czasu znalazły się w impasie, oraz stanowisko polskich władz archiwalnych w tej kwestii. Sprawa ta jest fragmentem szerszego kompleksu zagadnień odnoszących się do wymiany dóbr kultury pomiędzy Polską a Niemcami. Zauważył równocześnie, że nie bez znaczenia dla tych zagadnień pozostają uregulowania prawne, różne na gruncie polskim i niemieckim, wokół których trwają intensywne rozmowy. Dyrektor Stępniaak ustosunkował się ponadto do rozwiązań proponowanych w sprawie wymiany archiwaliów przez tzw. Grupę Kopernika. Na zakończenie rozmowy wspomniał krótko o problematyce mającego się odbyć we wrześniu IV Powszechnego Zjazdu Archiwistów Polskich. Nieuniknione, że kwestia wymiany archiwaliów między Polską a Niemcami zostanie w czasie jego obrad również poruszona, chociaż celem tego ogólnopolskiego spotkania archiwistów będą przede wszystkim wyzwania przyszłości.

AP w Szczecinie

3. Drugie posiedzenie ekspertów archiwalnych ds. realizacji postanowień konkordatu ze Stolicą Apostolską

Dnia 20 III 2002 odbyło się drugie spotkanie grupy ekspertów archiwalnych ds. realizacji postanowień konkordatu pod przewodnictwem ks. bpa Jana Kopca (strona kościelna) i dyrektora generalnego Andrzeja Biernata (NDAP).

Przedmiotem spotkania było: zdefiniowanie pojęcia „archiwum kościelne”, omówienie schematu opisu zasobu archiwów kościelnych, omówienie płaszczyzn współpracy między archiwami kościelnymi a archiwami państwowymi, przygotowanie spotkania archiwistów kościelnych i państwowych.

W trakcie dyskusji zgodzono się, że przedmiotem zainteresowań będą przede wszystkim archiwalia historyczne zgromadzone w rozmaitych strukturach kościelnych. W

pierwszej fazie opisowi podlegać będą archiwa archidiecezjalne, diecezjalne oraz wyodrębnione archiwa kapitulne i konsystorskie.

Został przedyskutowany przygotowany przez NDAP schemat opisu historycznego zasobu archiwalnego w archiwach kościelnych szczebla diecezjalnego. Stanie się on podstawą systematycznego opisu tych archiwów, którego wyniki złożą się na drukowany przewodnik po tych archiwach. Omówiono możliwe płaszczyzny współpracy między archiwami państwowym i kościelnymi. Mogą one dotyczyć takich zagadnień, jak informatyzacja pracy archiwalnej, współpraca w zakresie profilaktyki i konserwacji archiwaliów, wzajemne praktyki i staże, tworzenie informatorów o materiałach proveniencji kościelnej w archiwach państwowych i odwrotnie. Osobnym tematem było zagadnienie rejestracji ksiąg metrykalnych w archiwach kościelnych. Uznano to za ważne przedsięwzięcie, które powinno być zrealizowane w dwóch etapach. Pierwszy obejmowałby archiwa diecezjalne, drugi parafialne.

Uzgodniono, że w ostatnim kwartale 2002 r. odbędzie się jednodniowe spotkanie archiwistów państwowych i kościelnych poświęcone omówieniu schematu opisu archiwaliów, a także ustaleniu obszarów współpracy.

A. Biernat

4. Umowa pomiędzy Naczelnym Dyrektorem Archiwów Państwowych a Naukową i Akademicką Siecią Komputerową (NASK)

W dniu 14 III 2002 r. została podpisana umowa pomiędzy NDAP a NASK o umieszczeniu w Internecie kopii wybranych materiałów archiwalnych, mających znaczenie jako źródło informacji o wartości historycznej, przechowywanych w polskich archiwach państwowych. Obie strony uznały, że będzie to miało istotne znaczenie dla edukacji społecznej, poznania i rozwoju kultury narodowej oraz pogłębienia tożsamości narodowej i europejskiej Polaków. Reprodukcje i ich opisy zostaną umieszczone na stronie internetowej www.polska.pl w katalogu "Skarby archiwów polskich". W późniejszym czasie materiał ten będzie dostępny również w angielskojęzycznej wersji strony www.poland.pl. Dostęp do wszelkich informacji publikowanych na tej stronie jest dla wszystkich użytkowników Internetu nieodpłatny. W 2002 archiwalia przygotowywane będą przez Archiwum Główne Akt Dawnych oraz Archiwum Akt Nowych, w sumie 107 pozycji.

I. Mazur

5. Obchody 50. rocznicy utworzenia Rozgłośni Polskiej Radia Wolna Europa

Rozgłównia Polska Radia Wolna Europa rozpoczęła działalność 3 V 1952 r.; zakończyła ją w czerwcu 1994 r., w Monachium. W 1996 r. zostało podpisane porozumienie między Radiem Wolna Europa / Radio Swoboda a NDAP w sprawie przekazania kopii taśm i skryptów audycji tworzących Archiwum Programowe Rozgłośni Polskiej Radia Wolna Europa.

Archiwum Rozgłośni Polskiej RWE przekazane zostało do Archiwum Dokumentacji Mechanicznej. Dar ten obejmuje:

1. taśmotekę (ponad 15 tys. szpul) najważniejszych programów i audycji dotyczących wydarzeń polityczno-społecznych, gospodarczych i kulturalnych mających miejsce w Polsce i na emigracji (m.in. unikatowe nagrania głosów wybitnych działaczy politycznych i kulturalnych związanych z krajem i emigracją polską na Zachodzie) nadanych w latach 1952-1994;
2. 2000 kaset magnetofonowych z audycjami i programami z lat 1980-1987;
3. 275 segregatorów tzw. dokumentacji programu zawierających skrypty audycji (część dokumentacji pisanej do której zachowały się taśmy dźwiękowe);
4. 46 segregatorów zawierających powstałą w Monachium częściową ewidencję nagrań;
5. ok. 4 km mikrofilmów-negatywów utrwalających skrypty audycji z pierwszych lat działania rozgłośni;
6. ponad 1200 tys. stron skryptów audycji z pozostałymi programami;
7. listy słuchaczy z Polski kierowane do Monachium.

W 2001 r. zakończył się proces przejmowania wymienionych materiałów. Nie znalazły się wśród nich materiały tworzące tzw. archiwum zakładowe RWE odzwierciedlające funkcjonowanie rozgłośni jako instytucji. Te są przechowywane wraz z oryginałami dokumentacji programowej w Instytucie Hoovera w USA.

W obchodach uroczystości 50-lecia działalności Rozgłośni Polskiej RWE obchodzonych pod patronatem prezydenta Aleksandra Kwaśniewskiego wzięli udział m.in. twórcy Radia w tym: Jan Nowak-Jeziorański, pierwszy dyrektor Rozgłośni Polskiej RWE, Thomas A. Dine, prezydent RWE/Radio Swoboda, A. Ross Johnson, dyrektor RWE/Radio Swoboda, minister kultury Andrzej Celiński, senator Olga Krzyżanowska, prof. dr hab. Karol Modzelewski, prof. dr hab. Jerzy Wiatr, doc. dr hab. Andrzej Friszke. Program obchodów objął:

1. odtworzenie z taśmy dźwiękowej fragmentów programu inauguracyjnego nadanego w dniu 3 V 1952 r;

2. wystąpienia doc. dr hab. Darii Nałęcz, naczelnego dyrektora archiwów państwowych oraz Jana Nowaka Jeziorańskiego;
3. dyskusję panelową na temat *Miejsce Radia Wolna Europa w historii i pamięci Polaków* z udziałem ministra kultury A. Celińskiego, doc. dra hab. A. Friszke, P. Henze, senator O. Krzyżanowskiej, prof. dra hab. K. Modzelewskiego, prof. dra hab. J. Wiatra;
4. otwarcie wystawy ukazującej ponad 300 fotogramów ze zbiorów ADM, RWE, Instytutu Hoovera i osób prywatnych, przedstawiających m.in. pracowników rozgłośni, jej funkcjonowanie, siedzibę w Monachium, skutki ataku terrorystycznego na gmach RWE w Monachium;
5. prezentację publikacji *Wokół Rozgłośni Polskiej Radia Wolna Europa*, zawierającej materiały konferencji naukowej poświęconej omówieniu rozmieszczenia zbiorów archiwalnych oraz metod ich opracowywania, zorganizowanej przez ADM w czerwcu 2001 r. w Warszawie;
6. prezentację okolicznościowego wydawnictwa dźwiękowego *Z archiwum Rozgłośni Polskiej Radia Wolna Europa*, składającego się z 4 płyt CD, zawierających fragmenty programów z lat 1952-1994, będące swoistym kalendarium wydarzeń relacjonowanych przez rozgłośnię, materiały wspomnieniowe tworzące blok *Historia Polski 1914-1945* oraz audycje o charakterze muzyczno-literackim;
7. konferencję naukową na temat *Dokumentacja Radia Wolna Europa częścią polskiego dziedzictwa kulturalnego* z udziałem m.in. przedstawicieli Rozgłośni Polskiej RWE, Instytutu Hoovera, Archiwum Dokumentacji Mechanicznej, Zakładu Narodowego im. Ossolińskich;
8. prezentację komputerowej bazy danych taśmoteki RWE przechowywanej w ADM obejmującej $\frac{3}{4}$ całego zbioru taśm i kaset dźwiękowych liczącego 17 246 nagrań zachowanych programów i audycji Rozgłośni Polskiej RWE przekazanych do archiwów państwowych w Polsce w 1996 r. Prezentacja bazy służy przedstawieniu zasad wyszukiwania informacji na temat nagrań oraz korzystania z niej jako pomocy ewidencyjno-informacyjnej.

Wydział Wydawnictw, ADM

6. Spotkanie organizacyjne zespołu naukowego ds. terminologii archiwalnej

Dnia 20 II 2002 r. w siedzibie NDAP odbyło się spotkanie organizacyjne zespołu naukowego ds. terminologii archiwalnej. W spotkaniu wzięli udział: Daria Nałęcz, Andrzej Biernat, Bolesław Woszczyński i Jacek Krochmal (NDAP), a także członkowie mającego powstać zespołu naukowego: Anna Michaś i Ewa Perłakowska (AP Kraków), Ewa Rosowska i Dariusz Ganczar (NDAP) oraz Katarzyna Komsta i Stanisław Flis (AP w Gdańsku). Temu ostatniemu powierzona też została funkcja przewodniczącego zespołu, który został powołany na mocy *zarządzenia nr 6 naczelnego dyrektora archiwów państwowych z dnia 21 marca 2002 r.*

Obradom przewodniczyła doc. dr hab. Daria Nałęcz, naczelny dyrektor archiwów państwowych. Otwierając posiedzenie poruszyła problematykę związaną z opracowaniem *Polskiego słownika archiwalnego*. Wskazała na trudności związane ze specyfiką tego rodzaju wydawnictwa oraz podkreśliła korzyści, jakie przyniesie wydanie słownika. Zaznaczyła, iż celem zespołu jest opracowanie słownika, dla którego podstawą będzie wydany staraniem Międzynarodowej Rady Archiwalnej *Dictionary of Archival Terminology*. Zwróciła także uwagę na konieczność zapoznawania się z międzynarodowymi normami związanymi z zarządzaniem informacją i dokumentacją.

Na nowy *Polski słownik archiwalny* złożyć się mają hasła i definicje wybrane z już istniejących opracowań tego rodzaju, a także hasła tam nie występujące, ale ważne dla archiwistyki krajowej. Istotne jest także, aby w wydawnictwie zaznaczone zostały różnice w definiowaniu haseł występujące w różnorodnych obszarach językowych.

Polski słownik archiwalny powinien uwzględniać podstawowe pojęcia z zakresu archiwistyki i metodyki archiwalnej. Z uwagi na szeroką bazę źródłową i charakter opracowania, tylko w niewielkim zakresie zawierać on będzie terminologię związaną z naukami pomocniczymi historii, informacją naukową, prawem czy informatyką bowiem hasła odnoszące się do tych dziedzin są w innych specjalistycznych publikacjach. Opracowanie i opublikowanie słownika w wersji podstawowej może w przyszłości stanowić punkt wyjścia do wydania szerszego opracowania, jakim mógłby być leksykon archiwistyki polskiej. Jednakże na tym etapie prac priorytetem dla działań zespołu jest opracowanie wersji podstawowej słownika. Rozważając model definicji, opowiedziano się za ich zwięzłą konstrukcją oraz podawaniem odpowiedników w językach: angielskim, francuskim, niemieckim i rosyjskim.

D. Ganczar

Z ŻYCIA ARCHIWÓW PAŃSTWOWYCH

1. Konferencje

Toruń 19 III 2002 r. zebranie naukowe Zakładu Archiwistyki Uniwersytetu Mikołaja Kopernika na temat: „Założenia programowe kierunku archiwistyki” (projekt przygotowany przez dra Wiesławę Kwiatkowską i dr Waldemara Chorążyczewskiego) z udziałem pracownika AP w Toruniu mgr Beaty Herdzin.

Projekt przewiduje utworzenie dwóch specjalizacji w zakresie nauczania archiwistyki: archiwistyki (kształcenie w zakresie zbliżonym do obecnego) oraz zarządzania dokumentacją i informacją (nacisk położono na nabycie wiedzy informatycznej i prawnej niezbędnej zarówno w pracy archiwisty zajmującego się np. nadzorem archiwalnym, jak i urzędnika kancelaryjnego). Dyskutanci (w większości pracownicy naukowcy Zakładu Archiwistyki) po zgłoszeniu pewnych uwag zdecydowali o pozostawieniu sprawy otwartej do czasu poddania projektu dyskusji na zebraniu kierowników specjalności archiwalnych innych uniwersytetów.

2. Komisje metodyczne

AP w Krakowie 7 III 2002 - przedmiotem oceny stały się 3 inwentarze spuścizn archiwalnych: Józefa Wiśniowskiego z lat 1910-1950, Józefa Lepiarczyka z lat 1889-1967 oraz Stanisława Tomkowicza z lat 1866-1932. Opracowywanie inwentarzy spuścizn archiwalnych jest ściśle związane z przygotowaniem bazy danych do inwentarzy spuścizn w zbiorach PAU, PAN w Krakowie, UJ oraz AP w Krakowie. Założeniem autorów baza ta ma być rozszerzona o informacje zawarte w inwentarzach spuścizn przechowywanych w muzeach, bibliotekach, archiwach kościelnych itp. placówkach oraz o dane z archiwów prywatnych.

3. Współpraca z władzami lokalnymi i instytucjami naukowo-kulturalnymi

AP w Częstochowie - marzec 2002 - współpraca z Instytutem Historii Wyższej Szkoły Pedagogicznej i Muzeum w Częstochowie przy organizacji Dni Kultury Żydowskiej

AP w Kielcach - 21 III 2002 - współpraca z Kieleckim Towarzystwem Naukowym przy organizacji promocji książki *Spółczesność polskie w dobie I wojny światowej i wojny polsko-bolszewickiej 1920 r.* pod red. prof. R. Kołodziejczyka

AP w Piotrkowie Trybunalskim - 7 III 2002 - aneksy do akt małżeństw Okręgu Bożniczego w Ujeździe z 1877 r. zostały przekazane jako dar prezesa Stowarzyszenia Przyjaciół Pilicy i Nadpilicza, Andrzeja Kobalczyka, do zasobu AP w Piotrkowie

AP w Przemyślu 1 - 15 III 2002 - wystawa "Najciekawsze afisze, plakaty i druki ulotne z terenu Przemyśla ze zbiorów Archiwum Państwowego"

AP w Suwałkach - 19 I 2002 - sesja naukowa "Powstanie styczniowe na Suwalszczyźnie", zorganizowana przy współpracy z Augustowsko-Suwalskim Towarzystwem Naukowym, Muzeum Okręgowym w Suwałkach i z udziałem prof. dra hab. Adama Czesława Dobrońskiego. Sesji towarzyszyła wystawa prezentująca źródła dotyczące tematu pochodzące ze zbiorów AP w Suwałkach oraz Litewskiego Archiwum Państwowego w Wilnie.

AP w Toruniu - współpraca z Muzeum Okręgowym w Toruniu, Dział – Dom Kopernika w przygotowaniu wystawy „Toruń w czasach Kopernika – kultura materialna XV-XVI w.”, na której zaprezentowano 6 dokumentów z zasobu archiwum.

Współpraca w organizacji i przeprowadzeniu (udział w jury) konkursu wiedzy historycznej „Toruń – moje miasto” w Szkole Podstawowej i Gimnazjum nr 3 w Toruniu. Archiwum ufundowało część nagród dla uczestników konkursu w formie książek o Toruniu oraz folderów „*Skarby Archiwum Toruńskiego*”.

AP m. st. Warszawy - 4 II 2002 r. - otwarcie wystawy „...Miasto widzę, którego nie było...” w Pałacu Kultury i Nauki z udziałem prezydenta Warszawy Wojciecha Kozaka. Pokazano na niej nieznane do tej pory zdjęcia oficera niemieckiego przedstawiające stolicę w latach 1943-1944.

22 III 2002 - spotkanie w siedzibie Muzeum Historycznego m. st. Warszawy - zorganizowane przy współpracy z AP m. st. Warszawy, na temat „Ludzie Odbudowy Starego Miasta” z udziałem budowniczych, inżynierów, architektów i osób zaangażowanych w Odbudowę Starego Miasta, którzy przybyli na zaproszenie burmistrza Gminy Centrum Jana Wieteski.

Rozmowy z p. Ewą Nekandą-Trepką, stołecznym konserwatorem zabytków, na temat warunków współpracy (wystawa poświęcona prof. E. Burke, wydawanie *Kroniki Warszawy*, program konserwacji i elektronicznego zabezpieczenia unikatowych Planów Lindleya, przedstawiających Warszawę z przełomu wieku XIX i XX). Ustalono, że Archiwum określi koszty przedsięwzięcia, a stołeczny konserwator zabytków podejmie działania mające na celu wprowadzenie ich do planu finansowego miasta.

AP we Wrocławiu - zasób archiwum (Oddział w Lubaniu) wzbogacił się o księgę stanu cywilnego z kolonii Zareby, gromada Siekierzyn, z lat 1908-1913, dzięki współpracy z

wójtem gminy Zaręba oraz o komplet 48 ksiąg głównego rejestru stanu cywilnego z kolonii Zaręby z lat 1878-1945 (dar prywatnego ofiarodawcy).

4. Sprawy kadrowe

Z dniem 31 III 2002 r. uległa rozwiązaniu, na mocy porozumienia stron, umowa o pracę z mgrem Michałem Rudnickim, radcą prawnym – koordynatorem pomocy prawnej w Dziale Obsługi Prawnej.

Z dniem 1 kwietnia dyrektor generalny NDAP zatrudnił mgra Stefana Cimaszewskiego na stanowisku głównego specjalisty – koordynatora pomocy prawnej w Dziale Obsługi Prawnej. Pan S. Cimaszewski pracował dotychczas w Komitecie Kinematografii.

Ponadto z dniem 4 III 2002 r. dyrektor zatrudnił Adama Borysiewicza na stanowisku inspektora do spraw bhp i ochrony przeciwpożarowej. Pan A. Borysiewicz jest zatrudniony w wymiarze 1/3 etatu i pracuje dwa dni w tygodniu (środa, czwartek).

H. Kossakowska